

URMELE UNUI SAT PĂRĂSIT DIN FEUDALISMUL TIMPURIU ÎN HOTARUL SIGHETULUI MARMAȚIEI

DE

RADU POPA

Cu prilejul cercetărilor de teren întreprinse, începînd din 1965, în fiecare primăvară în Maramureș, au fost identificate și urmele unei așezări sătești feudale timpurii în hotarul municipiului Sighetu Marmăției¹. Locul descoperirii este cunoscut sub numele de Valea Mare și se află la actuala margine sud-estică a orașului, la confluența pîriului Valea Mare cu Ronișoara care iese aici dintre dealuri, pentru a se vărsa, cîteva sute de metri mai jos, în riul Iza (fig. 1). Urmele așezării, constînd din fragmente ceramice și pietre de rîu arse, au fost culese din arătura proaspătă de pe o terasă înaltă de 12—15 m, situată pe malul stîng al Ronișoarei, terasă cu o suprafață de cca 1 ha, orientată spre vest și apărată din spate de pantele unui deal numit Lazul Rotund. Acest deal se continuă spre sud-est cu o creastă care urcă în Virful Așcuțit. Ulterior s-a constatat că urmele așezării depășesc în mod apreciabil suprafața terasei amintite deoarece la 400—500 m spre sud-vest, în punctul numit Făget, situat dincolo de Valea Mare, pe pantele de deasupra confluenței Ronișoarei cu Iza, în livada fermei de stat, gropile săpate pentru plantarea pomilor auscos la suprafață fragmente ceramice feudale timpurii, pietre arse și pămînt amestecat cu cărbune.

Așezarea sătească de la Valea Mare nu este pomenită în izvoarele scrise. Cele mai apropiate dintre așezările vechi pe care le putem localiza cu precizie pe temeiul documentelor din secolul al XIV-lea sînt Sighetul, al cărui centru se află la cca 4 km nord-vest, în jurul fostei biserici catolice, satul Virișmort (azi Tisa) aflat la cca 3 km spre nord-est, la malul Tisei, dincolo de dealurile scunde ce despart valea Ronișoarei de valea largă a Tisei și satul Vad (azi Vadu Izei) care se găsește la numai 3 km spre sud, pe Iza în sus. Și în susul Ronișoarei, la o distanță de 5—6 km spre est, întîlnim un alt sat vechi, Rona de Jos².

Pentru nici una dintre aceste așezări nu cunoaștem în mod cert vechimea. Excepție face oarecum Sighetul a cărui întemeiere, ca așezare catolică, poate fi plasată pe la 1300 sau în primii ani ai secolului al XIV-lea. Așezarea medievală de la Sighet a făcut parte dintre cele cinci așezări întemeiate în Maramureș la sfîrșitul secolului al XIII-lea — începutul secolului al XIV-lea de oaspeți regali germani și maghiari, Sighetul fiind printre ele cea mai avansată înspre est, pe Tisa în sus. Data cu puțin mai tîrzie a întemeierii sale poate fi dedusă din împrejurarea că la 1329, cînd regele Carol Robert a acordat privilegiu cu caracter orășenesc acestor

¹ La cercetarea de teren a luat parte și M. Zdroba.

² Pentru prima atestare documentară a ficăreia dintre așezări, vezi Radu Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, București, 1970, cap. V, sub localitățile respective.

așezări ³, diploma nu se referă și la Sighet. Cîteva ani mai tîrziu, în 1334, așezarea exista deoarece parohul catolic din Sighet, cu numele Benedict, este menționat în lista decimelor papale ⁴.

În documentele din secolul al XV-lea ni s-au păstrat cîteva informații referitoare la zona așezării de la Valea Mare. Cu prilejul hotărniciei satelor Vad și Tursad din 1411, hotarul dintre ele și Sighet este descris, de la vest spre est, între riul Iza și Virful Așcuțit („Hegeheg”) ca urcînd de-a lungul unui pîriu numit Valea lui Dan („Danpataka”)

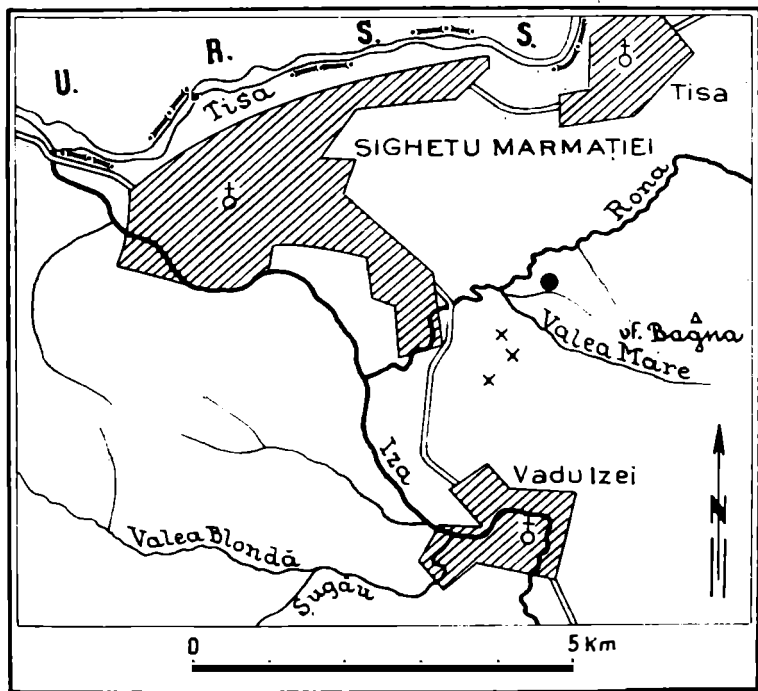


Fig. 1. Sighet – Valea Mare. Zona cuprinsă între localitățile Sighetu Marmăției, Tisa și Vadulzei (● locul sondajului; ××× urme de locuire feudală timpurie identificate pe teren).

și ca traversînd aici drumul ce ducea de la Vad la Sighet (viam ad oppidum Zyget ducentem) ⁵. Deoarece nu există azi nici o „Valea lui Dan” în această zonă, cea mai probabilă identificare a ei ni se pare a fi cu Valea Mare și cu ultima porțiune din Ronișoara, deoarece Valea Mare coboară din Virful Așcuțit, iar Ronișoara, după confluența cu Valea Mare, taie drumul dintre Vad și Sighet (fig. 1). În 1418, hotarul dintre Virișmort și Sighet

³ Ioan Mihályi, *Diplome maramureșene din secolul XIV și XV*, Sighet, 1900, p. 8–11.

⁴ *Documente privind istoria României, C. Transilvania, sec. XIV*, vol. III, p. 248. Privilegiile cu caracter orășenesc acordate celorlalte patru așezări de oaspeți regali se vor extinde și asupra Sighetului în 1352; Bélay Vilmos, *Máramaros megye társadalma és nemzetiségei*, Budapesta, 1943, p. 25.

⁵ Ioan Mihályi, *op. cit.*, p. 179. Satul Tursad se afla la vest de Vad pe o vale laterală care i-a păstrat numele. A dispărut sau mai degrabă s-a contopit cu Vadul; cf. R. Popa, *op. cit.*, p. 107.

este descris de la nord spre sud ca urcînd de la malul Tisei, peste Ronișoara, pînă în Virful Ascuțit (caput seu originem . . . rivuli Farkaspataka... penes montem Hegesheg existentem)⁶. În sfîrșit, o hotărnicie a Sighetului din 1459 descrie hotarul dinspre Vad, de la est spre vest, coborînd din Virful Ascuțit pe lingă un pîriu numit Valea Calului („Lopataka”) pînă la Iza⁷. Din păcate, nici această „Valea Calului” nu mai poate fi azi găsită pe teren.

Indiferent de unele dificultăți în reconstituirea sau identificarea detaliilor, avem certitudinea că în Virful Ascuțit, aflat deasupra așezării feudale timpurii pe care am identificat-o, se întîlneau hotarele Sighetului, Vadului și Virișmortului și că această împărțire a teritoriului nu mai lasă loc existenței, în secolele XIV—XV, a unui hotar distinct aparținînd așezării noastre. Constatarea este firească deoarece, așa cum o dovedește datarea chiar și în limite mai largi a materialelor despre care va fi vorba, așezarea de la Valea Mare a dispărut tocmai în epoca întemeierii Sighetului.



Sondajul în așezarea de la Valea Mare s-a desfășurat în toamna anului 1968, între 22 și 30 octombrie⁸ și a constatat din practicarea unei secțiuni cu lungimea de 65 m și lățimea de 1 m pe platoul amintit, de deasupra confluenței Ronișoarei cu Valea Mare. Secțiunea a fost orientată vest-est și s-a adîncit pînă la solul viu, aflat la $-0,50-0,60$ m. Nu s-au putut surprinde urmele clare ale unor complexe de locuire, ci numai fundul unei gropi neregulate situate la marginea vestică a platoului, groapă a cărei parte superioară a fost distrusă de lucrările agricole, precum și urmele vagi ale unei locuințe de suprafață în partea centrală a platoului. Caseta amplasată în acest loc nu a adus clarificări suplimentare asupra mărimii și planului locuinței, aceasta atît datorită lucrărilor agricole care au distrus parțial urmele, cît și caracterului construcției care a fost de suprafață, pe talpă de birne⁹.

Datorită faptului că pe platoul sondat se află azi cîteva case și loturi agricole individuale, datorită suprafeței mari pe care se întind urmele așezării feudale timpurii și ținînd totodată seamă de experiența cîștigată la Sarasău, unde vatra satului părăsit ocupă o suprafață de peste 20 ha, am renunțat la extinderea sondajului mulțumindu-ne cu materialele recoltate din stratul de cultură. Acesta a apărut pe aproape întreaga lungime a secțiunii, pînă la adîncimea de $0,40-0,50$ m. Nici asocierea oarecum surprinzătoare a tipurilor ceramice găsite în stratul de cultură de pe platoul de la Valea Mare nu ridică probleme speciale, deoarece asocieri similare au apărut și la Sarasău, în complexe închise. În acest sens, sondajul

⁶ Ioan Mihályi, *op. cit.*, p. 220.

⁷ *Ibidem*, p. 123.

⁸ Lucrările s-au desfășurat în paralel cu săpăturile de la Sarasău, situat la 6 km vest de Sighet, cu fonduri puse la dispoziție de Muzeul din Baia Mare și de Muzeul maramureșan din Sighetu Marmației.

⁹ Situația repetă pe aceea de la Sarasău, din punctul Zăpodie, unde așezarea feudală timpurie nu cuprinde decît locuințe de suprafață. Posibilitatea unor observații mai clare la Sarasău se datorează faptului că terenul se află acolo în pantă ușoară, locul fiecărei case fiind în prealabil nivelat; R. Popa, SCIV, 22, 1971, 4, p. 608 și urm.

de la Valea Mare nu face decît să verifice și să confirme rezultatele obținute la Sarasău. El reprezintă totodată un pas înainte în reconstituirea habitatului maramureșan din perioada feudalismului timpuriu și, mai ales, aruncă o rază de lumină asupra modificărilor pe care le-a produs în Maramureș pătrunderea autorității regatului medieval maghiar și întemeierea cîtorva așezări noi sub protecția acestuia din urmă.

★

Materialele arheologice descoperite pe platoul de la Valea Mare constau aproape exclusiv în fragmente ceramice. Excepție fac cîteva fragmente de fier, foarte oxidate și corodate astfel încît nu li se mai poate stabili forma și utilizarea inițială, precum și o cute de piatră pentru ascuțit lame, de secțiune patrată, lungă de 0,13 m (fig. 2/1).

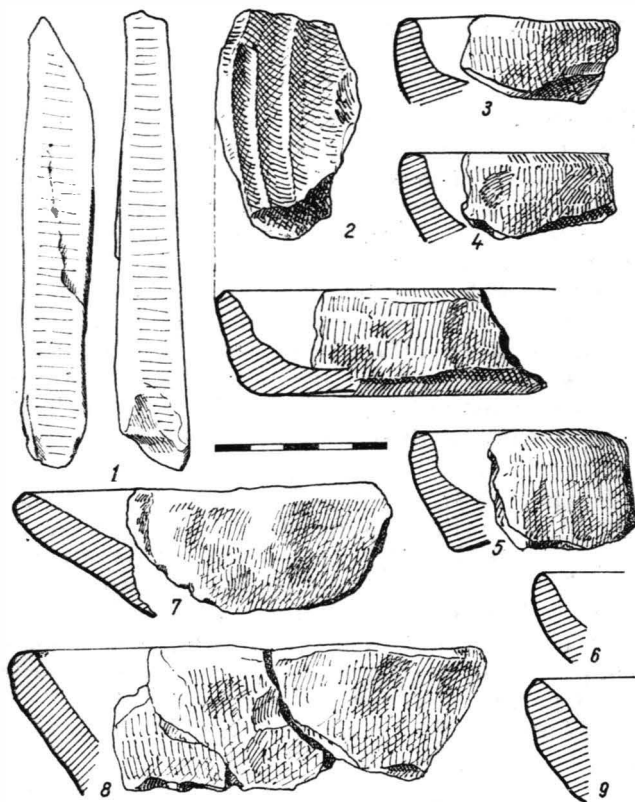


Fig. 2. Sighet – Valea Mare. 1 cute de ascuțit lame; 2 fragment de tăviță lucrată cu roata înceată; 3–6 fragmente de tăviță lucrată cu mîna; 7–9 fragmente de țeste.

În ceea ce privește materialul ceramic, el este compus în principal din fragmente de oale lucrate la roata de mîna, din cîteva fragmente atestînd confecționarea la roata de picior sau, în orice caz, la o roată cu învîrtire rapidă, precum și din fragmente de vase lucrate cu mîna. Acestea

din urmă merită o atenție specială datorită în parte formei vaselor de la care provin și îndeosebi datorită datării lor relativ târzii, deocamdată fără analogie în afara Maramureșului.

La Valea Mare au apărut fragmente de tăvițe cu marginea scundă, de 0,03—0,04 m și ușor arcuită, modelate cu mâna dintr-o pastă de calitate slabă, amestecată cu puțin nisip cu bobul mijlociu și arse într-un cuptor primitiv (fig. 2/3—6). Fragmentele sînt prea mici pentru a permite reconstituirea mărimii tăvițelor. Un singur fragment provine de la o tăviță modelată dintr-o pastă mai compactă, cu destul de mult nisip în compoziție și cu urme evidente de confecționare la roata de mină (fig. 2/2). Tăvița a avut diametrul de 0,15—0,16 m și a fost arsă într-un cuptor de olar pînă la obținerea unei culori cărămizii închise și a unei duriții destul de mari a pereților, fapt ce contribuie la diferențierea ei față de celelalte fragmente provenind de la vase asemănătoare dar care au fost lucrate în cadrul gospodăriei.

Alături de fragmentele de tăviță au apărut și fragmente de la țeste de copt piine, lucrate cu mâna dintr-o pastă asemănătoare și arse în același mod, cu pereții groși de 0,01—0,015 m în apropierea buzei rotunjite (fig. 2/7—9). Pe temeiul fragmentelor mai mari găsite la Sarasău, aspectul acestor țeste poate fi reconstituit în forma unor clopote cu diametrul maxim de cca 0,30 m. Ele se așezau cu gura în jos, pe vatra încinsă, deasupra turtei de aluat iar în jurul lor se îngrămădea cenușă fierbinte și jăratec, așa cum se mai coace și azi piinea „la țest” în unele zone din țară.

Printre materialele ceramice recoltate la Valea Mare se află numeroase fragmente provenind de la oale fără toartă de mărime mijlocie, cu capacitatea de 2—5 litri, modelate la roata înceată, dintr-o pastă de calitate medie, în care s-a folosit mult nisip ca degresant. Natura și modul de execuție a decorului de pe unele fragmente dovedesc folosirea roții învîrtite cu mina, dar buzele unora dintre oale au o profilare destul de complicată și de precis executată, astfel încît modelarea vaselor trebuie să fi fost făcută la o „roată de mină” perfecționată. Există dealtfel, între tehnica de modelare a buzelor de oale, pe de o parte, și aceea a pereților și mai ales a fundurilor de oale, pe de altă parte, o deosebire evidentă, în sensul că buzele oalelor sînt realizate mult mai îngrijit. După observațiile noastre, această deosebire caracterizează în Transilvania majoritatea materialelor ceramice din a doua jumătate a secolului al XIII-lea și prima jumătate a veacului următor, din epoca în care roata cu învîrtire rapidă a luat locul roții cu învîrtire înceată, dar din păcate încă nu dispunem de suficiente observații pentru a ști dacă asemenea produse ilustrează începuturile producției ceramice în mediul orășenesc sau dacă ele reprezintă efortul olarilor sătești de a ține pasul cu noii lor concurenți, înainte de a fi eliminați sau înghițiți de producția în serie a atelierelor orășenești.

Arderea oalelor folosite în așezarea de la Valea Mare a fost semioxidantă, în cuptoare destul de simple, pînă la obținerea unei culori roșietice sau roșii-cenușii, în unele cazuri brun-cenușii, fără ca arderea să fie uniformă în întreaga grosime a pereților. La cîteva fragmente se observă aplicarea pe pereți a unui strat subțire de lut mai fin, un fel de „slip” care prin ardere a devenit roșietic, desigur cu scopul de a mări impermeabilitatea oalelor.

Cît privește forma buzelor, acestea sînt destul de înalte și, fără excepție, răsfrînte în afară. Alături de profilele simple cu marginea rotunjită (fig. 3/1), ușor îngroșată (fig. 5/1) sau tăiată drept (fig. 3/4), sînt destul de frecvente buzele prevăzute cu o nervură în exterior (fig. 3/2, 5—6, 8) și apar de asemenea „buzele cu guler” (fig. 3/7, 11). Proporțiile generale ale oalelor nu prezintă particularități caracteristice sau, cel puțin, frag-

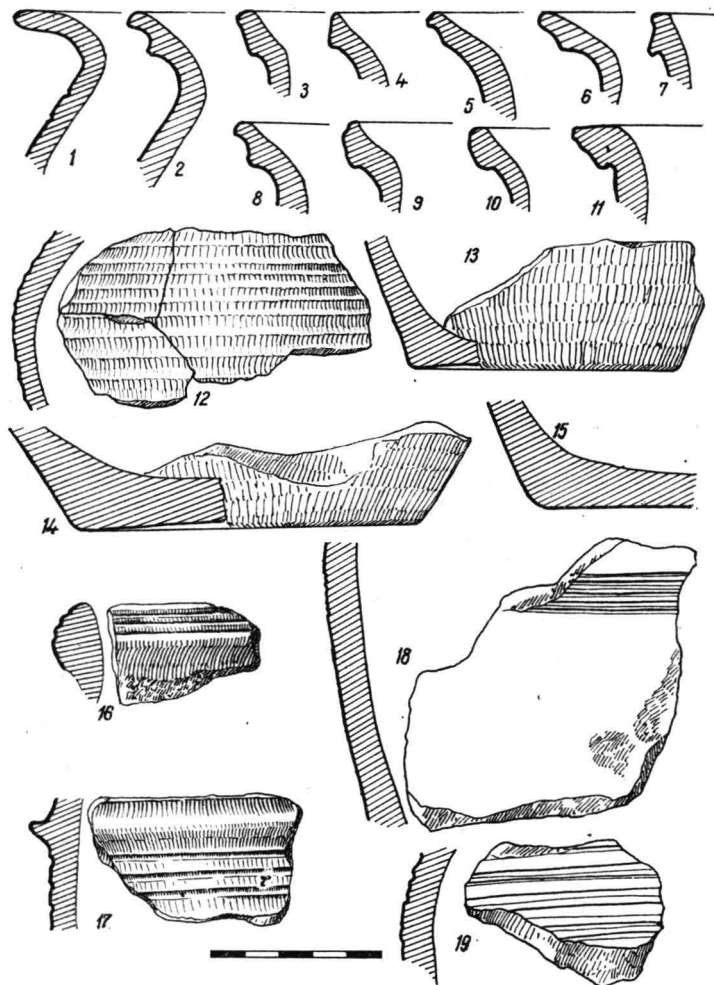


Fig. 3. Sighet — Valea Mare. Profile de buze și fragmente din pereții și fundul unor oale lucrate cu roata înceată; 16—17 fragmente de castron lucrat cu roata rapidă.

mentele nu sînt destul de mari pentru a permite o apreciere în acest sens dar partea inferioară a oalelor se caracterizează prin îngroșarea pronunțată a pereților sau a fundului (fig. 3/13—15). Nu s-a descoperit nici un exemplar din așa-numitele semne de olar.

Decorarea oalelor a fost realizată în principal cu ajutorul valului trasat ca linie simplă sau trasat cu pieptenul ca fascicul de linii, precum și cu ajutorul canelurii sau a inciziei drepte. Pe multe dintre oale se întâlnesc combinații ale acestor două motive. O atenție specială merită succesiunea de valuri simple, cu meandre largi, care acoperă întreaga jumătate superioară a unor oale de dimensiuni mici (fig. 4/1), motiv care se

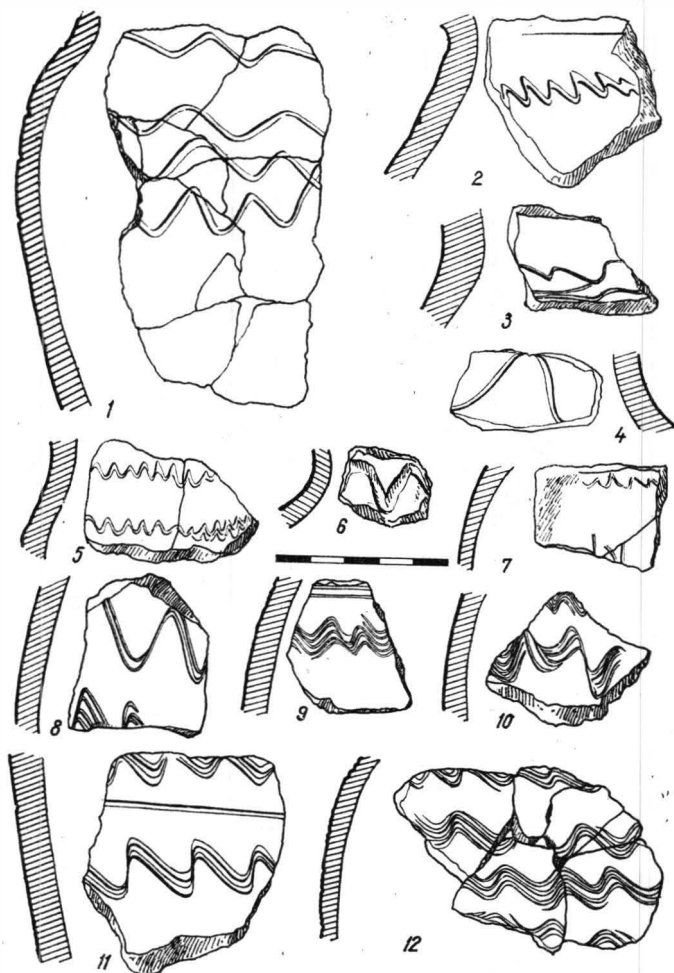


Fig. 4. Sighet — Valea Mare. Fragmente de oale decorate cu val simplu și cu val trasat cu pieptenele.

întilnește în materialele de la Cuhea datînd din a doua jumătate a secolului al XIII-lea și prima jumătate a veacului următor¹⁰, precum și valul simplu cu meandre înguste care decorează gîtul altor oale (fig. 4/2, 5).

¹⁰ R. Popa — M. Zdroba, *Șantierul arheologic Cuhea. Un centru voievodal din veacul al XIV-lea*, Baia Mare, 1966, p. 29 și fig. 20/g, h. Asemănarea merge pînă la identitate cu două fragmente mari de oale găsite în cimitirul de la Cuhea, a cărui fază mai veche se datează anterior anilor 1330—1340 (*ibidem*, p. 44 și urm.).

Un val simplu, trasat cu un vîrf lat în meandre foarte strînse, aproape unghiulare, pe gîtul scund al unei oale de dimensiuni mai mari (fig. 4/6), trebuie de asemenea relevat, deoarece este caracteristic pentru multe dintre vasele care au apărut la Sarasău¹¹. În privința valului trasat cu pieptenul remarcăm aspectul variat al acestui decor, realizat cu meandre

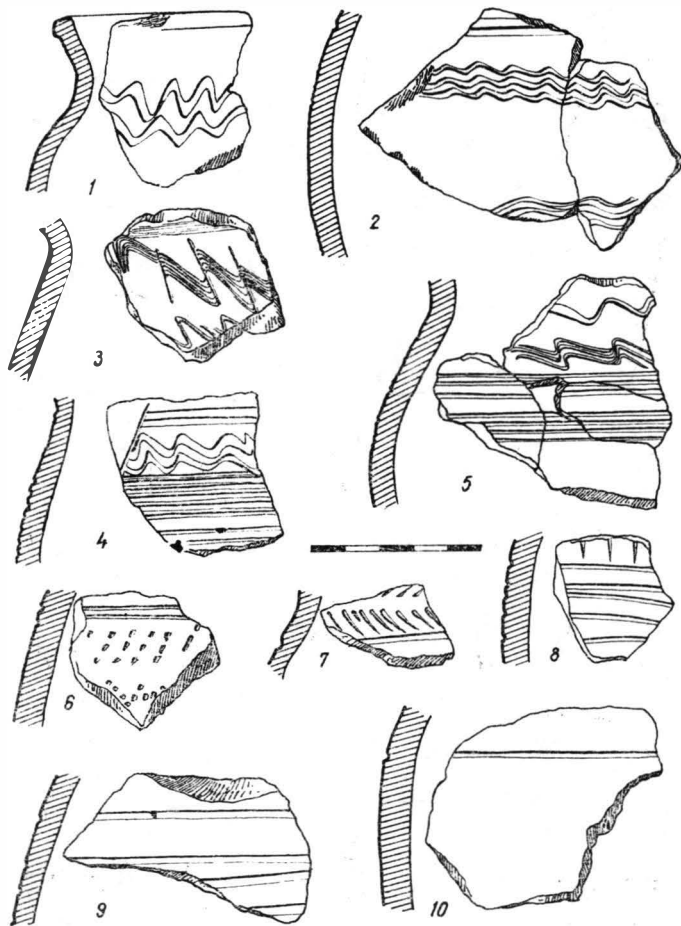


Fig. 5. Sighet – Valea Mare. Fragmente de oale decorate cu val simplu, cu val trasat cu pieptenele, cu caneluri, împunsături executate cu pieptenele și incizii oblice.

foarte largi (fig. 5/2) sau cu meandre foarte strînse, aproape ascuțite (fig. 5/3), frecventă fiind succesiunea unor asemenea valuri (fig. 4/12), uneori combinate cu caneluri (fig. 5/4–5), pe o mare parte a suprafeței pereților oalelor.

¹¹ R. Popa, SCIV, 22, 1971, 4, p. 617 și fig. 13 b.

Nu avem certitudinea că fragmentele al căror decor constă numai în caneluri (fig. 3/18—19, 5/9—10) provin de la oale ornamentate exclusiv cu acest element, sau dacă ele se explică prin modul în care s-au spart oalele respective. În cazul unui fragment din pîntecele unei oale, decorat cu caneluri dese și puțin adînci (fig. (3/12), pare foarte probabilă folosirea exclusivă a acestui ornament.

Pe cîteva fragmente de oale a apărut și decorul realizat prin împunsături oblice făcute cu vîrfurile pieptenului sau prin incizii, tot oblice, făcute cu un vîrf ascuțit (fig. 5/6—7). Acest gen de decor se află pe gîtul oalelor și are aspectul unui registru compus din două șiruri dispuse în unghi ascuțit, fiind destul de frecvent și în materialele descoperite la Sarasău¹².

Cîteva fragmente ceramice, provenind toate de la același vas, se deosebesc în mod evident ca factură, formă și decor de restul materialelor descoperite la Valea Mare. Vasul a avut un diametru apreciabil și a fost prevăzut în exterior cu cel puțin o nervură puternic reliefată și profilată, dispusă undeva pe înălțimea pereților săi care sînt decorați cu caneluri dese, regulate și destul de adînci. Fragmentele atestă modelarea la o roată „de picior”, chiar dacă pasta cu nisip ca degresant și arderea roșietic-cenușie pe care a suferit-o vasul amintesc mai degrabă ceramica de tradiție feudală timpurie. O buză cu marginea rotunjită și mult îngroșată în exterior, decorată pe partea superioară cu trei caneluri adînci și regulate, provine de la același vas (fig. 3/16—17). Reconstituirea lui în forma unui castron tronconic, cu pereții drepecți, pare foarte probabilă. Dar indiferent de forma vasului de la care provin fragmentele, acest tip nu își găsește deocamdată o explicație prin evoluția ceramicii feudale timpurii maramureșene, astfel încît apariția sa lingă Sighet trebuie pusă în legătură cu noile relații produse între colectivitățile sătești din Maramureș și așezările întemeiate sub protecția regatului medieval maghiar. În aceeași ordine de idei, putem ajunge și la precizarea unei datări destul de strînse a tipului ceramic despre care este vorba, precum și a momentului pînă la care a dăinuit așezarea feudală timpurie de la Valea Mare. Această dată este sfîrșitul secolului al XIII-lea sau primii ani ai secolului al XIV-lea și ea concordă întru totul cu ceea ce știm, pe temeiul izvoarelor scrise, despre împrejurările istoriei locale din această epocă și cu modificările pe care le-a suferit geografia istorică a Maramureșului la cumpăna dintre veacurile numite.

★

Sondajul de la Valea Mare nu face parte din categoria cercetărilor care pot duce, ele singure, la încheieri cu implicații istorice mai generale. Rezultatele obținute beneficiază în schimb de avantajul de a putea fi confruntate cu acelea ale unor săpături de mai mare amploare făcute în aceeași regiune și, pe această cale, ele au totuși o importanță deosebită pentru reconstituirea istoriei Țării Maramureșului. Materialele ceramice prezentate mai sus se plasează cronologic între cele de la Sarasău și cele de la Cuhea, ilustrînd evoluția neînteruptă a culturii materiale din Maramureș pe o durată care acoperă cel puțin primele secole ale mileniului nostru. Altfel spus, sondajul de la Valea Mare reprezintă un argument concludent pentru afirmația că, în Maramureș, complexele arheologice de

¹² *Ibidem*, p. 618.

tipul celui de la Cuhea, desemnate de documente în mod explicit ca românești și legate de personaje istorice precizate cum este cazul cnezilor și al voievozilor din familia bogdăneștilor, nu fac decât să continue în timp complexe de locuire feudală timpurie de tipul vetrei de sat din Zăpodia Sarasăului.

Aceasta nu exclude, desigur, existența paralelă, pentru o anumită perioadă, a așezării de la Valea Mare și a complexelor de locuire de la Cuhea și Sarasău. Reședința feudală de la Cuhea, abandonată definitiv pe la mijlocul secolului al XIV-lea, a avut și o fază mai veche, iar biserica de piatră construită pe la 1330—1340 se află deasupra unui cimitir anterior, vechimea neîntreruptă a locuirii de la Cuhea rămânând sub semnul întrebării doar datorită faptului că nu am reușit să surprindem acolo locul vetrei vechi a satului¹³. Pe de altă parte, așezarea feudală timpurie de la Sarasău, cu începuturi încă neprecizate în timp¹⁴, a evoluat în punctul Zăpodie până pe la sfârșitul secolului al XIII-lea, înainte de a se muta la malul Tisei. În sfârșit, din datarea materialelor descoperite pe platoul sondat la Valea Mare, materiale pentru care trebuie să luăm în considerare secolul al XIII-lea, eventual secolele XII—XIII, nu rezultă implicit că așezarea de acolo a existat numai între aceste limite. În cazul unor sate vechi cu casele răspândite pe o mare suprafață de teren, cum este acela al așezării noastre, este foarte probabil ca la câteva zeci sau sute de metri mai departe să se afle urmele unor locuințe mai vechi, iar rezultatul sondajului nostru să nu fie valabil pentru întreaga așezare. Sigură este doar data de sfârșit a așezării de la Valea Mare, dată ce rezultă din compararea materialelor găsite cu știrile izvoarelor scrise și în primul rînd cu hotărnicile despre care a fost vorba.

Un alt rezultat important al sondajului este constatarea prezenței alături de materiale ceramice din secolele XII—XIII, deci din faza de sfârșit a epocii feudale timpurii, a unor materiale cu aspect arhaic, ceramică lucrată cu mîna, caracteristică începuturilor acestei epoci. După cîte știm, nicăieri în spațiul carpatic nu s-au semnalat pînă acum tăvițe de lut lucrate cu mîna datînd din secolele XII—XIII¹⁵, după cum nici prezența țestelor de lut lucrate cu mîna nu a fost deocamdată consemnată în literatura de specialitate. Este adevărat că la Valea Mare asocierea de materiale provine din stratul de cultură, dar în așezarea învecinată de la Sara-

¹³ R. Popa — M. Zdroba, *op. cit.*, p. 46—48.

¹⁴ După primele trei campanii de cercetări de la Sarasău, am datat așezarea în secolele XII—XIII cu precizarea că începuturile ei pot fi fixate doar ipotetic (R. Popa, SCIV, 22, 1971, 4, 622). Continuarea săpăturilor ne-a încredințat că așezarea are dimensiuni impresionante, sondarea și cercetarea unei mici părți (5—10%) din suprafața pe care se întind urmele a dat la iveală resturile a 16 case. Este deci foarte probabil ca așezarea să fi dăinuit cîteva secole în șir, casele fiind refăcute la anumite intervale de timp pe locuri învecinate. Pledează în acest sens și descoperirea în 1971 a unei case de suprafață de tip mai vechi, cu vatră mare albiată săpată în centrul ei. O cronologie relativă în cadrul așezării încă nu a putut fi stabilită, mai ales datorită faptului că și campaniile următoare anului 1968 au confirmat constatarea că materiale ceramice cu caracter „arhaic”, lucrate cu mîna, apar în toate umpluturile de casă, în condiții de descoperire absolut clare; cf. și precizările din raportul publicat în 1971 (*op. cit.*, p. 619—621).

¹⁵ Ca excepție, un fragment de „tipsic de lut” găsit între pietrele cuptorului unui bordei din secolele XI—XII de la Morești (K. Horedt, în *Materiale*, 5, 1959, p. 85) care l-a făcut pe autorul săpăturii să observe încă de atunci că asemenea forme sînt contemporane cu „ceramica de factură slavă țirzie”.

său aceeași asociere a fost constatată în complexe închise și, din această cauză, nici situația pusă în evidență de sondajul nostru nu poate fi întimplătoare. Cu aceasta nu vrem, bineînțeles, să afirmăm că datarea atât de tîrzie a unor materiale „de factură arhaică” sau asocierea de materiale ceramice despre care a fost vorba, ar fi valabile pretutindeni în spațiul carpatic. Pînă la apariția unor probe contrare, restrîngem valoarea observației la teritoriul Țării Maramureșului. Dar în cuprinsul acestui teritoriu, socotim că de aici înainte observația nu mai este condiționată de verificări ulterioare.

Ar trebui poate subliniat că în împrejurările specifice ale istoriei Maramureșului, apariția unor particularisme locale în aspectul și în dezvoltarea culturii materiale și spirituale locale este cit se poate de normală. Oricum, informațiile din domeniul etnografiei sau etnosociologiei, culese în Maramureșul secolului al XIX-lea sau din prima jumătate a secolului nostru, dovedesc același atașament al satului maramureșan față de tehnicile tradiționale, realizarea în gospodăria țărănească a majorității uneltelor și bunurilor necesare traiului chiar și în condițiile existenței unei economii de schimb incomparabil mai evoluată.

Pentru a încheia acest raport, pe care îl socotim definitiv deoarece condițiile obiective de care dispune azi cercetarea satelor părăsite face inutilă extinderea sondajului, ne oprim un moment asupra unei probleme de geografie și topografie istorică. Așa cum am observat cu alte prilejuri, vetrele de sate maramureșene din epoca anterioară secolului al XIV-lea nu se află pe văile largi ale regiunii, în imediată apropiere a rîurilor mari, ci pe văile laterale¹⁶. Nici în inima Maramureșului, la confluența Izei cu Tisa, situația nu se prezintă altfel, așezarea de la Valea Mare aflîndu-se la marginea terasei inferioare, late aici de cîțiva kilometri, pe pantele adăpostite de valea îngustă a Ronișoarei. Distanța de aici pînă la valea Sarasăului, unde se află altă așezare feudală timpurie, este de cca 10 km. Dacă intervalul de aproximativ 5 km, constatat pentru așezările vechi din această zonă în secolul al XIV-lea, s-ar verifica și pentru etapa anterioară, atunci o altă așezare feudală timpurie ar trebui căutată și ar trebui să apară pe valea care se deschide la sud-vest de Sighetu Marmației, numită Cîmpu Negru.

LES VESTIGES D'UN VILLAGE DÉSERTÉ DE LA HAUTE ÉPOQUE FÉODALE PRÈS DE SIGHETU MARMAȚIEI

RÉSUMÉ

Les vestiges de ce village ont été localisés par des recherches à la surface du sol au lieu-dit Valea Mare et sondés en 1968. Ils sont situés au centre du pays de Maramureș, à la limite de la ville Sighetul Marmației. Grâce aux documents des XIV^e—XV^e siècles,⁴⁻⁷ qui rendent possible une reconstitution minutieuse de la géographie historique de cette zone, il est

¹⁶ R. Popa, *Cnezatul Marei. Studii documentare și arheologice în Maramureșul istoric*, Baia Mare, 1969, p. 40—41.

attesté qu'à cette époque déjà le village n'existait plus. Les débris des maisons et les restes de culture matérielle couvrent une grande superficie de terrain, situation caractéristique des villages roumains des zones montagneuses pendant le Haut Moyen Age. Vu les possibilités techniques dont on peut disposer pour le moment, la recherche archéologique des objectifs de cette catégorie doit se confiner dans les sondages.

Constitués surtout par les vestiges céramiques, les matériaux archéologiques récoltés par la fouille attestent la surprenante association des pièces présentant un aspect de haute époque — confectionnées à la main (fig. 2/3—9) et apparemment antérieures au X^e siècle — avec des pièces caractéristiques des XII^e—XIII^e siècles. Une association identique de matériaux a été découverte dans les complexes fermés du centre abandonné du village de Sarasău, situé à environ 10 km. de l'endroit sondé et étudié par des fouilles plus poussées à partir de l'an 1966^{9,14}. De tels matériaux et surtout de telles associations de pièces céramiques, relevées dans des agglomérations sises plus à l'abri, dans les vallées secondaires, aux maisons disséminées, faites de pièces de bois à la surface du sol, sont autant de traits caractéristiques des villages roumains du Maramureș antérieurs au XIV^e siècle. L'abandon du village situé au lieu-dit Valea Mare se rattache à la fondation en 1300 de l'agglomération de Sighetu Marmației, par les *hospites* hongrois et allemands.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Sighet — Valea Mare. La zone comprise entre Sighetu Marmației, Tisa et Vadu Izei (●, emplacement du sondage; × × ×, vestiges d'un habitat de haute époque féodale localisés au sol).

Fig. 2. Sighet — Valea Mare. 1 pierre à aiguiser; 2 fragment de plat confectionné au tour à la main; 3—6 fragments de plats modelés à la main; 7—9 fragments de „șest”.

Fig. 3. Sighet — Valea Mare. Profils de rebords et fragments des parois et des fonds de pots confectionnés au tour à la main; 16—17 fragments de casserole faite au tour au pied.

Fig. 4. Sighet — Valea Mare. Fragments de poterie ornée d'un motif ondulé simple ou tracé au peigne.

Fig. 5. Sighet — Valea Mare. Fragments de poterie décorée du motif ondulé simple, du motif ondulé tracé au peigne, de cannelures, de piqûres pratiquées au peigne et d'incisions obliques.